

Slovenski etnografski muzej
Moje življenje, moj svet: osebne razstave obiskovalcev

JAZ, MI IN DRUGI
podobe mojega sveta

Marko Ra i

Mojih 23 olimpiad

Ljubljana, julij 2012

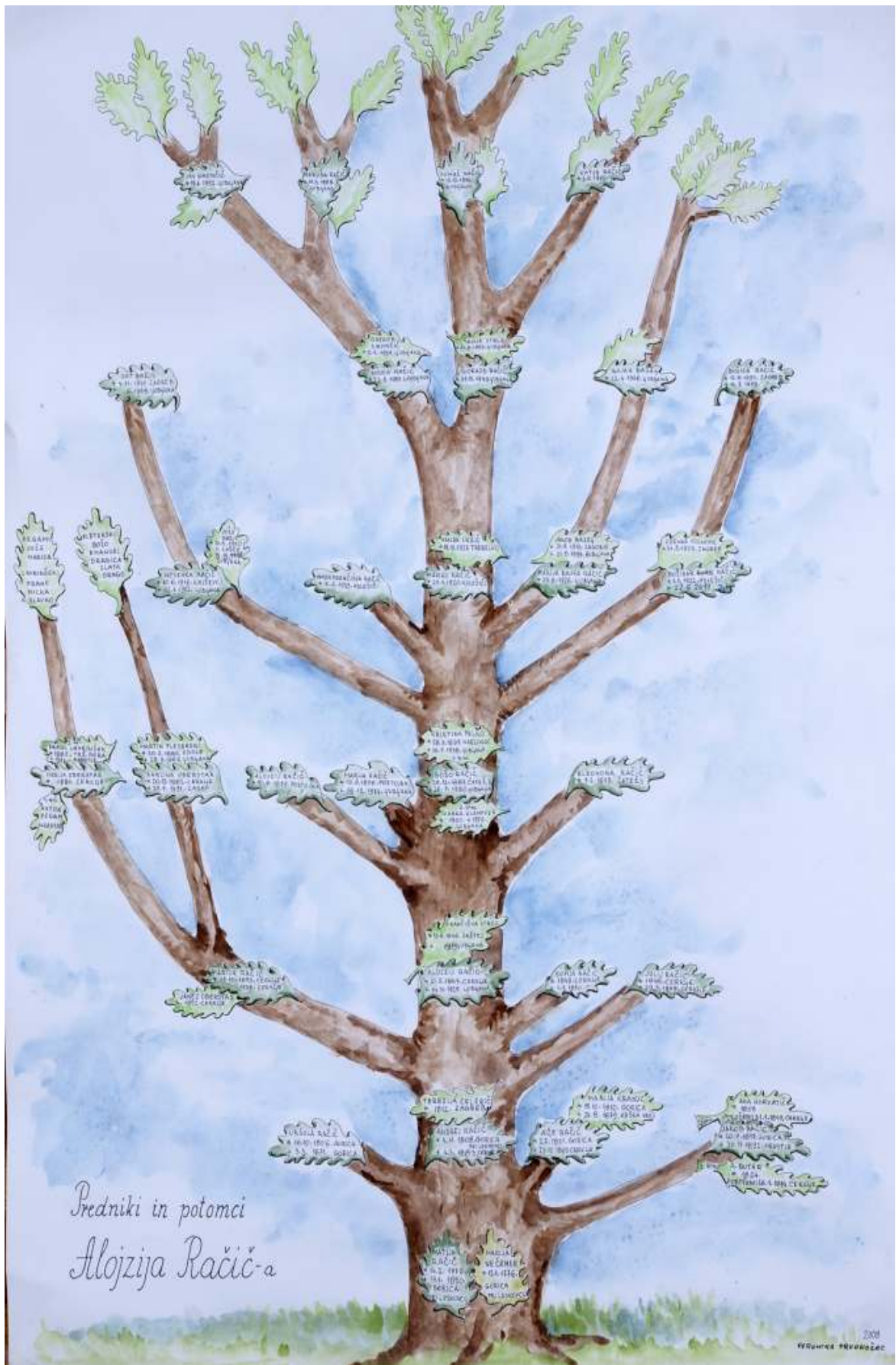
Mojih 23 olimpiad

Duh olimpizma in športa mi je bil očitno položen že v zibelko, saj sem bil rojen natanko na dan in leto ustanovitve slovenskega pododborna Jugoslovanskega olimpijskega odbora – 25. aprila 1920. Leto mojega rojstva pa se šteje tudi za uradno rojstno leto slovenske atletike.

Z atletiko, kraljico športa, sem se prvič srejal kot naraščajoč ajnik pri viškem Sokolu in z njo ostal tesno povezan vse do današnjega dne. Leta 1948 so se mi uresnile sanje vsakega športnika: nastopil sem na prvih povojnih olimpijskih igrah v Londonu in sicer v teku na 400 m in v štafeti 4x400 m. Nekaterih kasnejših olimpijskih iger (Rim 1960, München 1972, Montreal 1976) sem se udeležil kot športni funkcionar, edinih olimpijskih iger na jugoslovanskih tleh (Sarajevo 1984) celo kot organizator. Po štiriinšestdesetih letih so se mi še enkrat uresnile sanje, saj odhajam na povabilo Olimpijskega komiteja Slovenije na olimpijske igre London 2012 kot trenutno najstarejši slovenski udeleženec poletnih olimpijskih iger London 1948.

Olimpiada je bilo pri starih Grkih obdobje štirih let med dvema prireditvama olimpijskih iger. Na razstavi želim prikazati, kako so bile moje različne življenjske vloge povezane in prepletene s športom v času „mojih olimpiad“ in tudi v času omenjenih olimpijskih iger.

Sin in brat

Rojen sem bil v Adleših v Beli krajini, kjer je bil moj oče Božo Rašič učitelj, sicer pa je več generacij našega rodu živelo na Krškem polju. Pred nekaj leti sem se lotil raziskave našega družinskega debla in rezultat tega dela je upodobila sestrična Verica.

V Beli krajini je oče našel na bogato etnografsko gradivo, ki ga je zbiral, preučeval in populariziral. Družinske članice nas je za fotografiranje večkrat »kostumiral«. Za fotografijo, na kateri sem kot nekaj mesečen dojenček v maminem naročju, je svojo ženo Kristino (roj. Pelko) oblekel v belokranjski kožuh. Fotografijo je pred Adlešimi posnel Fran Vesel in se nahaja med ostalimi njegovimi posnetki v zbirkah SEM:

<http://www.etno-muzej.si/sl/spletne-zbirke/praznicna-nosa-in-nosa-ob-posebnih-priloznostih/f0003128>

S sestrično Nevenko naju je oče za fotografiranje oblekel v belo nošo, kakršne sicer nismo nosili.

S sestrično Nevenko v Adleših

Očev portret (Vladimir Stoviček)

Ko mi je bilo pet let, se je naša družina preselila v Ljubljano, ker je oče postal ravnatelj Državnega osrednjega zavoda za žensko domačo obrt. Kljub selitvi v prestolnico, je celo svoje življenje ostal zavezan Beli krajini, zato so mu domačini nadeli ime Belokranjski kume, v Adleših pa so po njem poimenovali kulturno umetniško društvo:

<http://www.kolpas.si/kud/odrustvu.asp>

Družinski ansambel na vrtu doma e hiše v ljubljanski Rožni dolini

Kmalu po selitvi v Ljubljano me je portretiral Božidar Jakac, s katerim je bil o e prijatelj in ki naj bi ga seznanil z bodo o ženo, mojo mamo. Mama je še mlada umrla, zato mi je ta portret ljub spomin nanjo in na otroštvo.

Moj otroški portret

V spomin na o eta pa hranim violino in žepno uro. O e mi je podaril violino še preden sem se vpisal na u iteljiš e, kjer je bila violina obvezni predmet. Kasneje sem v življenju ve kot petdeset let igral na harmoniko in z menoj je bila celo na olimpijskih igrah v Londonu. Uro mi je o e podaril, ko sem med drugo vojno za el delati kot prometnik na železnici in kjer sem jo s pridom uporabljal.

O etovo darilo

Nevenka, Marko, Božo, Nada in Marija Rajka

Naša hiša v Rožni dolini, kjer sem preživel otroštvo in mladost še s tremi sestrami in bratom, je po zaslugi najmlajše sestre Marije Rajke še danes naš dom, kamor radi zahajajo tudi moji potomci in kjer se v širšem družinskem krogu zbiramo ob praznikih in drugih priložnostih.

In nekoliko let kasneje brez Nevenke

Sin in brat

Od doma sem se prvi odselil zaradi u iteljskega poklica, drugi in za vedno pa zaradi študija in atletike.

Atletiko sem za el trenirati s šestnajstimi leti pri ljubljanskem kluba Ilirija.

S harmoniko na elu atletov SK Ilirja na poti na tekmovanje (1938)

F
nda uck
senenin
, iyi de-
zel neti-

aristran
e kadar
Yugoslav
ereci ile
nci, Mu-

mitli de-
it büyük
bize
yfada —

yade kur
medyunc

Bir gü
zünden
Maksut
Rakipler
kullanma
bozar) d
kinde ol
yüz met
den o k
düzlüğe
verdi. V
kulvarda
metre fa
ikinci M
üçüncü
Sillas

Balkan şampiyonu Melibe Olimpik merasim yapıyor

Balkan Oyunlarının On Senelik Neticeleri

On senedenberi muntazaman devam eden Balkan oyunlarının on senelik neticelerini ve iştirak eden milletlerin aldıkları dereceleri puanları gösteren cedvel:

Oyun	Yer	1 inci	2 inci	3 üncü	4 üncü	5inci 6 ncı bizim aldığımız sayılar
1;	1930	Atina	Yunan	Yugoslav	Rumen	Bulgar Türk — 22
2;	1931	»	»	»	»	» — 19
3;	1932	»	»	»	»	» — 18
4;	1933	»	»	»	»	» — 17

Izrezek iz turškega asopisa

Za svoj sedemnajsti rojstni dan sem prvi nastopil na uradnem tekmovanju v teku na 100 m in dosegel svojo prvo zmago. Kmalu sem za el zmagovati tudi v lanski konkurenci in z dvajsetimi leti postal najhitrejši Jugoslovan z rezultatom 10,8 sek. Oktobra 1940 sem dosegel tretje mesto v teku na 200 m na Balkanskih igrah v Carigradu, kot lan jugoslovanske štafete v tekah na 4x100 in 4x400 pa sem na kasnejših Balkanskih igrah osvojil še trikrat zlato medaljo. To so moji najboljši dosežki na mednarodnih prvenstvih.

Zaradi kulturno športnega molka na Slovenskem med drugo svetovno vojno sem prenehal s treningi in tekmovanji. Kljub temu sem že takoj po osvoboditvi na prvenstvu v Zagrebu prvi postal jugoslovanski državni prvak in sicer v teku na 200 m.

Leta 1945 sem se vpisal na Državni inštitut za fizkulturo v Beogradu, kjer sem ostal kar dvajset let. Do leta 1952 sem bil aktiven atlet in hkrati tudi trener v športnem društvu Partizan. V tem času sem še trikrat osvojil naslov državnega prvaka in osemnajstkrat izboljšal državni rekord v štafetnih tekih.

Kot član štafete

1948

Člani ŠD Partizan na starem olimpijskem stadionu v Atenah

V tekih na 100, 200 in 400 m ter štafetnih tekih sem nastopal tudi za državno reprezentanco in sicer na meddržavnih sre anjih, Balkanskih in Mediteranskih igrah ter Evropskih prvenstvih.

Kot kapetan jugoslovanske reprezentance na sre anju z Italijo v Milanu

Olimpijski tek

Posebni spomini me vežejo na olimpijske igre v Londonu leta 1948, kjer sem se z 2. mestom v svoji skupini uvrstil v etrtfinale teka na 400 m, v štafeti 4x400 m pa smo izpadli v predteku.

Spominska medalja

eprav smo bili športniki v povojnem času privilegirani, ker smo sploh lahko potovali v tujino, so bile razmere povsem neprimerljive z današnjimi. Potovanje z vlakom na olimpijske igre v London je trajalo več kot 24 ur, nastanjeni smo bili v hangarjih britanskih vojaških letalcev (RAF), s seboj smo imeli nekaj hrane, ki se nam je zaradi vročine pokvarila, vožnja na treninge in na stadion Wembley je trajala celo večino noči ...

10

Jugoslovanska atletska reprezentanca na poti v London (1948)

Z olimpijskim zmagovalcem Arthurjem Wintom v Beogradu

Olimpijski zmagovalac v moji takratni posamični disciplini je bil Arthur Wint, ki je nastopil za Jamajko. Tri leta kasneje sem se tudi sam pomeril z njim na atletski stezi in sicer na mednarodnem atletskem dvoboju Jugoslavija : Velika Britanija v Beogradu.

Trener in zvezni selektor

Kot aktiven atlet in kasneje kot športni funkcionar sem obiskal številne evropske države, stopil pa sem tudi na druge kontinente.

11

Na ogledu znamenitosti v času Mediteranskih iger (Aleksandrija 1951)

V povojnih časih, ko drugi državljani niso imeli potnih listov, je bilo potovanje v tujino velik privilegij. Po drugi strani pa smo na teh odpravah občutili razliko med življenjskim standardom vzhodne in zahodne Evrope. Kljub temu smo si, kolikor so nam pa dopuščale finančne možnosti, privoščili ali nakupili stvari, ki jih pri nas takrat ni bilo mogoče dobiti.

Moj Kodak Retina Ib, kupljen leta 1951 v Bernu

Sam sem si na primer kupil fotoaparata, s katerim sem dobrih petindvajset let beležil številne družinske in športne prizore. Več kot 3700 teh posnetkov sem podaril dokumentaciji SEM in del tega je dostopno tudi na muzejski spletni strani: <http://www.etno-muzej.si/sl/spletne-zbirke/album/zbirka-sportnih-fotografij-marka-racica>. «Trgovina» je večkrat potekala tudi v obratni smeri. Tako je na primer eden izmed atletov skušal prenesti preko meje celo pijavke, ki pa so mu ušle iz kozarca in se razlezele v spalnem vagonu.

Ves čas svojega bivanja v Beogradu sem bil klubski trener teka ev Partizana, nekaj časa sem treniral še gluhone me atletske reprezentante.

Trener atletov Partizana

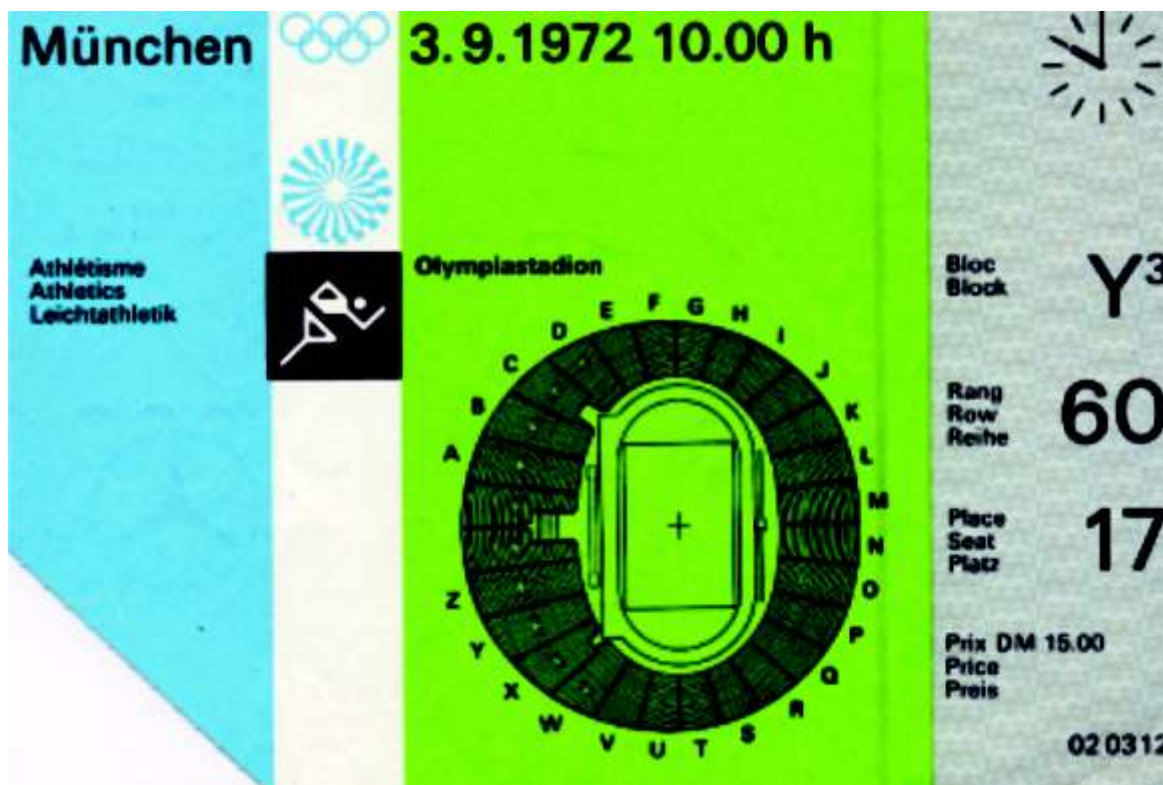
Trener reprezentance gluhone mih atletov

Bil sem tudi zvezni trener teka ev na poletnih in zimskih pripravah moške in ženske atletske reprezentance ter zvezni selektor za žensko atletsko reprezentanco. V tem času je dosegala najvidnejše rezultate legendarna Vera Nikolić, evropska prvakinja in nosilka svetovnega rekorda v teku na 800 m. Sam pa sem pripeljal žensko štafeto v teku na 4x100 m do četrtega mesta v Evropi, kar je ostal najboljši jugoslovanski dosežek v tej disciplini.

Nada Simić, Olga Šikovec, Zdenka Kolenc in Draga Stamejčić, članice jugoslovanske rekorderske štafete v teku na 4x100 m

Kot športni funkcionar sem se udeležil tudi olimpijskih iger v Rimu (1960), Münchnu (1972) in Montrealu (1976).

Vstopnica – spomin na OI v Münchnu (1972)

Posebni poglavji v moji trenerski karieri predstavljata bivanje na Švedskem in v Kuvajtu. Na Švedskem sem tri mesece nabiral znanje in se izpopolnjeval v metodah treninga atletov, predvsem teka ev, etrt stoletja kasneje pa sem v Kuvajtu predajal pridobljeno znanje in izkušnje na enomesnem seminarju za trenerje teka ev v sprintu in štafetah. Tako sem lahko leta 1953 поблиže spoznal takrat za naše pojme nepredstavljivo visoko razvito skandinavsko deželo, kasneje pa še eno izmed arabskih dežel.

Kresna no na Švedskem leta 1951

Leta 1973 kot predavatelj v Kuvajtu

Atletski sodnik

Izpit za atletskega sodnika sem delal kar trikrat: prvi in neuspešno še kot najstnik, kmalu po začetku atletske kariere; drugi in uspešno kot študent na DIF-a; tretji in z odliko pa spet nekaj let, saj sem moral ponoviti preizkus, ker nisem imel dovolj sojenj. No, do danes se mi jih je nabralo

14

Po selitvi v Ljubljano sem bil dolga leta predavatelj atletskega pravila stotinam študentom Visoke šole za telesno kulturo in precej zahteven ocenjevalec njihovega znanja na izpitih.

Sodniške stopnice na Plešnikovem stadionu

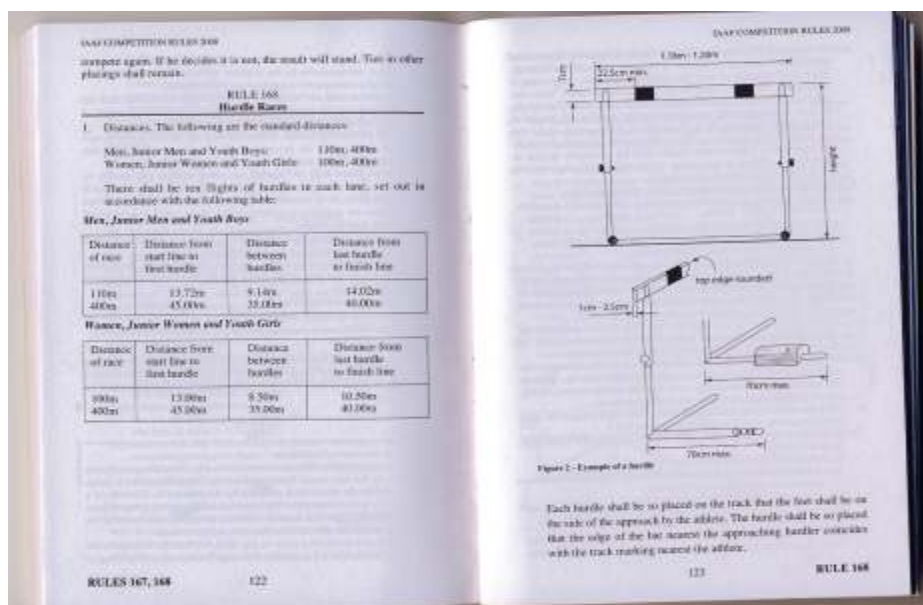
Ocenjevalec praktičnega dela sodniških izpitov na VŠTK

Štiri mandate sem predsednikoval Zdrženju atletskih sodnikov Slovenije in ve let sodeloval pri strokovni priredbi mednarodnih atletskih pravil v slovenskem jeziku.

Praznovanje osebnih jubilejev v krogu Zbora atletskih sodnikov Ljubljane

Kljub odlo itvi, da po letu 1990 ne bom ve sodil, se še vedno odzivam na vabila in sodim tako na šolskih tekmah kot tudi na mednarodnih tekmovanjih, saj vedno znova rad stopim na atletski štadion in tudi v praksi upoštevam najnovejše spremembe atletskih pravil.

Tekmovalna pravila IAAF

Organizator športnih prireditev

V organizacijo velikih mednarodnih prireditev na jugoslovanskih tleh sem »padel« kot »reševalec«. Prvi so me poklicali na pomo leta 1979 v Split, kjer sem se preizkusil kot koordinator za atletske tekmovanje na Mediteranskih igrah. Zaradi lastnega perfekcionizma in lagodnosti dalmatinskih sodelavcev pa sem tudi sam potreboval pomo , saj sem nekaj dni pred za etkom tekmovanja zaradi premo nega stresa celo pristal v bolnišnici, vendar kljub temu uspešno izpeljal zadano nalogo.

16

Kasneje so me uspeli prepri ati še za sodelovanje na zimskih olimpijskih igrah v Sarajevu (1984), kjer sem imel sicer manj stresno in bolj papirnato, uredniško delo. Po svoje pa je predstavljalo prav tako velik izziv, saj smo brez ra unalniškega znanja uspeli sestaviti knjige rezultatov iz materiala, ki so ga vsakodnevno in brez premora bruhal terminali. Izkušnje iz Splita sem s pridom uporabil na Univerzijadi v Zagrebu (1987), kjer sem vsko il namesto obolelega predhodnika.

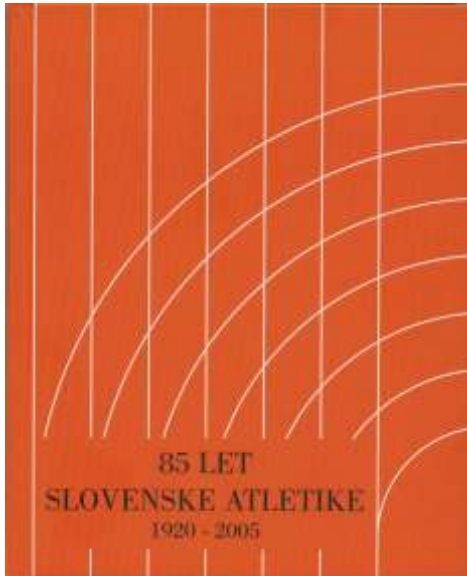
Priprava knjige rezultatov na OI v Sarajevu 1984

Z organizatorji Ljubljanskega maratona

Prve izkušnje pri organizaciji mednarodnih prireditev sem z manjšimi zadolžitvami za el nabirati že v ljubljanski Hali Tivoli, kjer se je od srede šestdesetih letih dalje odvilo kar nekaj evropskih in svetovnih prvenstev v dvoranskih športih.

Dokumentalist, statistik in publicist

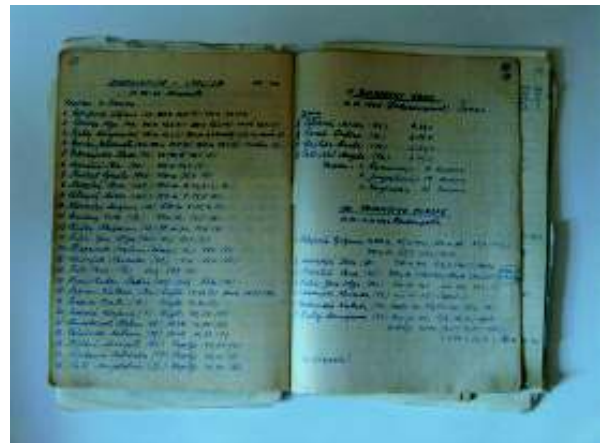

Zdi se, da imam v genskem zapisu ne le hitrost pa pa tudi natan nost in sistemati nost, kar sem lahko s pridom uporabil pri organizaciji tekmovanj in prireditev. Še najbolj pa je ta moja lastnost prišla do izraza pri pripravi številnih publikacij.

Kot krono svojega statisti nega dela pa štejem izid publikacije 85 let slovenske atletike.

17

Takoj, ko sem za el tekmovati, sem za el zapisovati v poseben zvezek vse svoje rezultate, v drugega pa sem lepil izrezke in asopisov, ki so se nanašali na moje dosežke. Po vojni sem vse od leta 1945 do 1990 ro no vodil statistiko za vse lanske nastope ženske in moške jugoslovanske atletske reprezentance.

Vso svojo dokumentacijo sem pozneje s pridom uporabljal zlasti pri izdaji almanahov slovenske atletike, po osamosvojitvi Slovenije pa sem sodeloval tudi pri izdaji slovenskih atletske letopisov.

Zaradi veselja nad premetavanjem števil se mi je porodila tudi zamisel o knjižici Naši olimpijci. Skupaj s Tomom Levovnikom sva jih doslej pripravila že šest.

Dokumentalist, statistik in publicist

V življenju stvari nikoli nisem po el zaradi takih ali druga nih nagrad, eprav priznam, da pohvala godi. Lahko re em, da sem imel sre o, da sem že zelo zgodaj v življenju odkril, kaj je moje poslanstvo in se v bistvu ves as na nek na in prepuš al toku življenja, ki me je o itno nosil v pravo smer. Zato sem ve ino stvari v življenju delal z lahkoto in z veseljem ter jih o itno tudi dobro opravil. Poleg lastnega zadovoljstva to potrjujejo tudi razna priznanja, ki se nabirajo na steni mojega kabineta.

Od vseh mi najve pomenita Bloudkova nagrada, najvišje slovensko priznanje za dosežke na podro ju športa, in zlata zna ka Evropske atletske federacije. Posebno mesto pa zavzemata tudi priznanje Mednarodnega olimpijskega komiteja in medalja za najboljšega dedija na svetu.

18

Pri športu je težko potegniti lo nico med športnim tovarišem oziroma kolegom in prijateljem. Po zaslugi športa sem se spoprijateljil s posamezniki z raznih koncev Jugoslavije in tudi iz drugih držav. Po drugi strani pa sem imel v asu dvajsetletnega bivanja v Beogradu še drugo, izklju no slovensko družbo. Bili smo družinski prijatelji in smo skupaj preživljali prosti as. Imenovali smo se aoristi*. Na praznovanjih novega leta, 1. maja in 29. novembra ter na pustovanjih se nas je zbralo tudi ve kot trideset. K dobremu vzdušju je veliko pripomoglo moje obvezno igranje na harmoniko.

Druženje aoristov se je nadaljevalo tudi po vrnitvi v Slovenijo, kamor se nas je ve ina prej ali slej vrnila. Danes jih je žal ve ina že pokojnih. Na sre o sem z mnogimi atletskimi sodelavci poglobil prijateljstvo do te mere, da se danes z ženo druživa tudi s precej mlajšimi od naju.

Novo leto z aoristi

Mož, oče, dedi

Šport mi je v mladih letih tako zapolnil življenje, da kar ni bilo časa in prostora za družino. Z Vando, roj. Uršič, sem se poročil šele pri svojih 36-ih letih in z njo ter sinom Gorazdom in hčerko Mojco preživel prvih deset družinskih let v Beogradu.

S kolesom po okolici Višnje gore

Tudi po poroki je šport še naprej ostal dopoldne moja služba, popoldne pa dodatno delo na štadionu, da ne omenjam daljših odsotnosti v času priprav ali tekmovanj. Družinskih članov nisem uspel navdušiti za resnejše ukvarjanje s katero od športnih panog. Kolesarjenje, plavanje in smučanje je bilo povezano predvsem s preživljanjem prostega časa v naravi.

Smučanje na Pohorju

Z vnuki Tomažem, Katjo, Maruško in Janom sem preživel največ časa na vrtu naše poletne hišice v Radovljici. Tam sem jih skozi igro uvajal v atletske discipline, igrali pa smo tudi namizni tenis, badminton, košarko in nogomet.

21

Pri igri z vnuki

Za vnuka Jana, ki je bil kot deček kajakaš na divjih vodah, je že kazalo, da bo šla njegova športna pot po mojih stopinjah. Od tekmovalnega športa in sanj o nastopu na olimpijskih igrah ga je odvrnila poškodba. Mar namesto njega odhaja na letošnje olimpijske igre njegov dedi Marko?